

Gelişmiş üniversite ne demektir?

Prof. Dr. H. Fahrettin Keleştemur

1955 yılında Elazığ'da doğdu. Orta ve lise eğitimini Elazığ'da tamamlayan Keleştemur, 1979 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. 1990 yılında doçent, 1995 yılında profesör oldu. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ve Londra Üniversitesi St. Bartholomew's Hastanesi'nde endokrinoloji eğitim aldı. 220'nin üzerinde uluslararası makalesi bulunan Keleştemur, 2008-2015 yılları arası Erciyes Üniversitesi Rektörlüğünü yürüttü, 2012 yılında Türkiye Bilimler Akademisi'nde (TÜBA) Konsey üyeliğine seçildi. 2013 yılı Bayındır Sağlık Grubu Tıp Bilim Ödülü ve 2014 yılı TÜBİTAK Bilim Ödülüne layık görüldü. 2015 yılında Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı'na atanan Dr. Keleştemur, evlidir ve beş çocuk babasıdır.

Son ekonomik krizin bütün dünyayı derinden etkilediği bir sırada Oxford Tıp Fakültesi Dekanı ile bir görüşmem olmuştu. Ona ekonomik krizin İngiltere'deki üniversitelerde ve dolayısıyla Oxford'da araştırmaları ne ölçüde etkilediğini sormuştum. Cevabı önemlidir; "Oxford ve Cambridge'in bilimsel çalışmalar için ayrılan bütçeleri asla etkilenmez." Sonraki yıllarda yine Cambridge'de araştırma merkezlerini ziyaret etmişim ve daha önce randevulaştığımız önemli bir araştırmacı ile görüşmüştüm. Araştırma politikaları ile konuşmamız esnasında kendisinin ve çok önemli bilim insanlarının araştırma bütçelerinin limitsiz olduğunu, çünkü bunların kralıktan geldiğini söylemişti. Buna benzer örnekler çoğaltılabilir. Bilim tarihimize baktığımız zaman özellikle 9. ve 14. yüzyıllar arasında bilimle uğraşan insanların toplumdaki konumları ve devlet adamlarıyla ilişkileri bakımından ne kadar ayrıcalıklı oldukları anlaşılır. Selçuklu ve devamı olan erken Osmanlı dönemi incelenecek olursa, bilim insanlarının devlet yöneticileri tarafından ne kadar taltif edildikleri görülür. Burada İbni-i Sina'yı anmamak mümkün değildir. İbni-i Sina "Bilim ve sanat taltif edilmediği yerden göç eder" demiştir. Semerkant'ta yaşayan bir Türk emirinin kızı İbni-i Sina'ya bir mektup göndererek Bağdat ve Semerkant arasındaki boylam farkının ne kadar olduğunu bilmek istediğini yazar (Prof. Dr. Faruk Sezgin, Erciyes Üniversitesi Konferansı, 2015). Fatih Sultan Mehmet,

İstanbul'un fethinden sonra İstanbul dışına giden Bizanslı âlimleri tespit ettirerek tekrar çalışmak üzere İstanbul'a davet etmiş ve dönenlere önemli imkânlar sunmuştur. Buraya kadar söylenmek istenen, bilimin devlet tarafından önemsenmesi meselesidir. Aslında devleti toplumun dışında farklı bir kurum olarak algılamak doğru değildir, çünkü devleti yönetenler de aynı toplumun içinden çıkan insanlardır. Dolayısıyla bilimin önemsenmesi biraz da toplum-bilim ilişkisi ve toplumun eğitim düzeyi ile de ilgili olsa gerektir. Toplum olarak bilimin önemini kavranması, aynı zamanda o toplumda bilgi üretme fonksiyonundan sorumlu olan üniversitelerin gelişmişlik düzeyleri ile de doğrudan ilişkilidir. Ancak 3-4 asırdır toplumsal olarak bilimsel gelişmişlik sürecinde beklenen ilerlemeyi gösterdiğimiz söylenemez. Bunun sonucu olarak bir bilgi toplumu oluşturamadık. Dolayısıyla üniversiteler de ne yazık ki bu tarihsel süreç içerisinde Batıdaki benzerlerinden geri kalmışlardır. Üniversitelerimiz gelişemedikleri için toplumsal gelişmeye de yeterince öncülük yapamamışlardır.

En son yayınlanan Higher Education Council'in raporunda dünyadaki ilk 800 üniversite arasına ne yazık ki Türkiye'den sadece 12 üniversite girebilmiş ve onlar da arka sıralarda yer almışlardır. Nature Index, yayınların kaliteleri ile ilgilidir ve bu yıl yayınlanan sonuçlara göre Türkiye 37. sırada yer almıştır. Bunlar ve diğer üniversite sıralama sistemlerinin hemen hemen hepsinde durum birbirinden çok

farklı değildir. Sonuç olarak Türkiye'deki üniversiteler dünya sıralamalarında olmaları gereken yerin çok altındadırlar. Aslında bu, beklenmeyen bir durum değildir. Dünyanın en önemli dergilerinde (etki değeri en yüksek) Türkiye kaynaklı olarak yayınlanan bilimsel makale sayısı çok azdır. Ayrıca Türkiye üniversitelerinde evrensel boyutlarda kavram değişikliklerine yol açabilecek önemde bilgi üretilememekte veya çok az üretilmektedir. Bunun doğal sonucu olarak Türkiye kaynaklı ileri teknolojik ürünler de yoktur ya da çok azdır.

Gelişmiş ülkelerde özellikle ABD'de çok sayıda, dünya çapında tanınmış, önemli bilimsel araştırmalarda liderlik yapan ve ileri teknoloji üretimine ciddi katkılarda bulunabilme kapasitesine sahip, saygın Türk bilim insanları vardır. Burada cevaplandırılması gereken soru şudur: Neden aynı toplumun insanları Türkiye'de kendi üniversitelerinde başarılı olamamakta fakat mesela ABD'de çalıştıkları üniversitelerde olağanüstü başarılar gösterebilmektedirler? Hatta Aziz Sancar örneğinde olduğu gibi Nobel ödülü alabilmektedirler. Uluslararası düzeyde önemli Türk bilim insanlarının hayatları incelendiğinde ortaya çıkan en çarpıcı sonuçlardan biri, hemen hemen hepsinin mutlaka Batı üniversitelerinde çalışıyor olmaları veya bilimsel hayatlarının önemli bir kısmını oralarda geçirmiş olmalarıdır. Çalıştığı Batı üniversitelerinde çok başarılı olan Türk bilim insanlarının sadece az bir kısmı Türkiye'ye döndükten sonra aynı oranda olmasa da başarılarını sürdürere-

bilmektedirler. Buna karşılık önemli bir kısmı Batı akademik hayat tecrübelerini, "Azizim ben oradayken..." diye başlayan cümlelerle özetlemeye çalışır ve sonuç olarak "bu ülkenin adam olamayacağını" belirterek görüşlerini sonlandırırlar. Son cümlelerine katılmak mümkün değildir. Ama bu insanları önyargı ile değerlendirmeden önce Türkiye'ye döndükten sonra maruz kaldıkları olaylar incelendiği zaman önemli derecede haklı oldukları anlaşılır. Çünkü bilimsel düşünce sisteminin yeterince gelişmediği ve/veya bilimin yeterince önemsenmediği toplumların en önemli özelliklerinden biri, iyi yetişmiş bir bilim insanının kısa sürede mükemmel (!) bir şekilde sıradanlaştırılmasıdır. Temel problem, bilimsel bir atmosfer oluşturabilmektir. Ve en büyük eksikliğimiz de budur. Böyle bir havayı teneffüs edemeyen iyi yetişmiş, üstün yetenekli ve bulunduğu ülkede başarılı olan bir bilim insanı, kısa sürede mücadeleyi kaybeder ve heyecanını yitirir. Kanunun kendisinden istediği, SCI kapsamındaki dergilerde yeterli sayıda makale yayımlayarak akademik olarak yükselme yarışını başarıyla tamamlayarak "normal" bir bilim insanı konumuna ulaşır. Az da olsa bir kısmı inatla bilimsel düşünce sisteminden kopmayarak bilgi/teknoloji üretmeye ve genç araştırmacılar yetiştirmeye devam ederler. Bu sonuncu grubun Türk bilim tarihinde önemli bir yerleri olacaktır. Bir kısmı çareyi kaçmakta bulur ve artık Türkiye'ye aile ziyaretleri ve tatil için gelmeye başlar. Sistem kendi kuyusunu kazmaktadır. Başka ülkelerde çalışan

başarılı bilim insanlarımızın Türkiye'ye faydalı olabilmeleri için uygun bilimsel ortamın sağlanması şarttır. Bu konuda Japonya, Güney Kore ve Çin örneği iyi incelenmelidir.

Bilim ve teknoloji üretme yetersizliğimiz, neredeyse yüz yıldır tartışılmaktadır. Sosyal, kültürel, coğrafi, dinsel, tarihi ve ekonomik birçok sebep ileri sürülmüştür. Aslında bu sebeplere sadece olumsuz olarak bakmamak da gerekir. Bütün bunların dışında, belki de bütün bu ve diğer birçok faktörün sonucu olarak ortaya çıkan bilimsel düşüncede gerileme ve yeterli gelişememe üzerinde durmak gerekir. Bilimsel düşünce sistemimizde tarihsel süreçte 15. yüzyıldan sonra sürekli bir gerileme, buna karşılık Batı toplumlarında istikrarlı bir gelişme söz konusudur. Yukarıda sayılan sebepler tek tek nispeten ayrıntılı bir şekilde tartışıldıkları halde bilimsel düşünce sistemindeki geri kalmışlık konusunun altında yatan psikososyal-kültürel sorunlar anlaşılabilir bir şekilde ciddi bir biçimde incelenmemiştir. Bilimsel zihniyette geri kalmışlık, bilgi üretebilme yeteneğinin kısıtlılığı ve bilimsel çabanın sürdürülebilirliği ile ilgili olarak iki önemli problem öne sürülebilir. Bunlar aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı olarak sırasıyla eğitim ve akademik sistem olarak özetlenebilir:

1- Eğitim, doğumdan itibaren başlayan bir süreci kapsar. Bu konudaki başarısızlığımız neredeyse Gabo'nun (Gabriel Garcia Marquez) meşhur romanının adı gibidir, (Yüzyıllık Yalnızlık) yüzyıllık bir

Resmi zamanının büyük bir kısmını akademik faaliyet dışında harcayan (dedikodu, başkalarını şikâyet etmek için sayfalarca dilekçeler hazırlama, bilgisayar oyunları, çay ve yemek saatlerinde uzun memleket kurtarma sohbetleri vs.) çoğunluğu profesör olan öğretim üyeleri için yapılabilecek bir şey yoktur. Burada suçlu olan birinci derecede öğretim üyeleri değildir, sistemdir. Aynı akademik ortamda sistemin emrine giren ve girmemekte direnen ve hatta onu değiştirmek için çaba gösteren öğretim üyeleri vardır.

Arzuladığımız üniversitelere, sadece güzel binalar ve her türlü teknolojik cihazlara sahip olarak ulaşamayız. Özellikle ABD olmak üzere dünyanın çok sayıda farklı ülkesindeki en iyi üniversitelerde yaklaşık olarak 5-10 bin arasında Türk bilim insanı vardır. Bu, büyük bir hazinedir ve önemli bir çoğunluk bilimsel olarak katkıda bulunacakları zamanı beklemektedirler. Sanayide giderek artan sayıda akademik ünvanlı veya doktoralı bilim insanı istihdamı söz konusudur. Bunların dolaylı olarak üniversitelerin gelişmesine katkıda bulunabilecekleri bir gerçektir.

gerçektir. Genel olarak ailede başlayan, çevre ve okulda devam eden eğitim sistemimiz bilimsel zihniyetin gelişmesine katkıda bulunacak özellikte değildir. İstisnalar elbette vardır. Bilimsel zihniyet; analitik düşünme, sorgulama, gözlem, muhakeme, bilimsel merak (tecessüs), süreklilik (belli bir konuda uzun süre çalışabilme özelliği), bilimsel başarıdan mutluluk duyma, bilimi hayatın merkezi haline getirme, zamanı iyi kullanma gibi özellikleri kapsar. Bu özelliklere sahip insanların yetişmesi için eğitim sistemi en önemli unsurdur. Eğitim sistemimizdeki zaman zaman, kısa sürelerle de olsa, olumlu uygulamalar iyi nesillerin yetişmesine de vesile olmuştur. Eğitim sisteminde köklü değişiklikler yapılmadan başarılı üniversiteleri oluşturacak akademik kadroları yetiştirmek de mümkün olmayacaktır.

2- Akademik sistem. İyi bir akademik sistem, bilimsel zihniyete sahip insanların korunması ve başarıya ulaşabilmelerini sağlayacak yapıdadır ve akademisyenler arasında etik şartlar içerisinde bilimsel rekabet ortamı sağlar. Bilimsel zihniyete sahip olan insanların kendilerini ispat edebilecekleri fırsat eşitliğini oluşturur.

Akademik yükselmelerde politik, ideolojik ve buna benzer sosyokültürel benzerlik (hemşehri olmak, akrabalık gibi) veya karşıtlıkların olumlu ya da olumsuz etkilerinin olmadığı bir sistemdir, ideal akademik sistem. Batı üniversite geleneğinde gerçek anlamda bağımsız ve özgür ilk üniversite, 1750'lerde kurulan Berlin Üniversitesi'dir. Berlin Üniversitesine kadar akademik unvanlar genellikle papazlar veya şehir devletleri olan yerlerde krallar tarafından verilir. Berlin Üniversitesi ile birlikte üniversiteler belki de ilk defa kendi kaderleri konusunda söz sahibi olmaya başlamışlardır. Günümüzde, akademik yükselme kriterlerinin zorluğu ile üniversitenin gelişmişliği arasında doğru bir ilişki vardır. Ne yazık ki akademik sistemimiz bu özelliklerden çok uzaktır.

Gerek eğitim sisteminde gerekse akademik sistemde sürekli değişiklikler yapılmaktadır. Elbette bu değişiklikler her iki sistemi daha mükemmel hale getirmek için iyi niyetli çabalar. Özellikle Batı'daki güzel uygulamalar bizim sistemimize uyarlanmaya çalışılmaktadır. Ancak bu uyarlamaların başarılı oldukları söylenemez. Çünkü her sistem kendi bulunduğu ortam için geçerlidir ve değişiklikler yine o toplumun sosyokültürel dinamiklerine uygun olarak yapılmalıdır. Şu ana kadar ne yazık ki eğitim ve akademik sistemimiz bilimsel olarak ele alınmamış ve toplumsal yapımıza uygun örnekler ortaya çıkarılamamıştır. Dolayısıyla bir başka ülkede doğru olan bir uygulama, doğal olarak bizde başarısız olmaya mahkûmdur. Kendimize uygun elbise dikirtmeliyiz ve elbisemizi kendi terzimize dikirtmeliyiz.

Üniversitelerin gelişmişlikleri ile ilgili önemli bir husus, bilim ve ideoloji arasındaki ilişkidir. Bilim-ideoloji ilişkisi, gelişmiş Batı toplumları ve az gelişmiş ya da gelişmekte olan Doğu toplumları (en azından önemli bir kısmında) arasında birbirinden oldukça farklıdır.

Batı toplumlarında bilimin gelişmesiyle ideolojik düşünce sisteminde bir yumuşama, buna karşılık Doğu toplumlarında bilimsel düşünce ve üretkenlikte geri kalmışlık ideolojik düşünce sisteminin daha aktif ve daha radikal olmasıyla karakterizedir. Türkiye, gelişmekte olan bir ülkedir. Batı, Doğu, Ortadoğu ve Akdeniz toplumlarının bazı özelliklerine sahiptir ancak elbette kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan farklı özellikleri vardır. Bilim ve ideoloji ilişkisi ekseninde bilim lehine yavaş da olsa olumlu bir gelişme olduğu söylenebilir. Ama eğer bir ülkede bir üniversite ismi bir ideolojik yapı ile özdeşleşebiliyorsa burada bilim-ideoloji ilişkisinin ideoloji lehine bozulduğunu ve zaman içerisinde bilimsel alt yapının gerileyeceğini öngörebiliriz. Bu, dışa kapalılık ve kendi içinden beslenme durumudur. Bu "inbreeding" olarak bilinir ve üniversitenin gelişmesinin önündeki en önemli engellerden biri olan akademik bir davranış bozukluğudur.

Bugün ne yazık ki üniversitelerin gündemini oluşturan en önemli konular bilimle ilgili olanlar değildir. Üniversiteler arasında bilimsel bir yarışma ortamı oluşmamıştır. Kimin rektör veya dekan olacağı, üniversitelerde belki de en çok tartışılan konudur. Bu tartışmanın iki boyutu vardır: Birincisi gerçekten üniversiteye hangi adayın bilimsel olarak daha fazla faydalı olacağı ile ilgilidir ve bu konudaki tartışma önemsenmelidir. Ancak genel anlamda üniversite kamuoyunda adayın bu özelliği ile ilgili tartışma daha az sayıda akademisyeni ilgilendirmektedir. İkinci boyutu ise tam bir felakettir: İdeolojik, sosyal ve kültürel özellikler etrafında olan tartışma süreci artık üniversitelerde neredeyse trajikomik bir şenlik haline gelmiştir. Özellikle büyük kentler dışında Anadolu'daki üniversitelerde rektörlük seçimleri akademik kamuoyu dışında toplumsal bir mesele olarak ortaya çıkmakta; yerel gazetelerin, sivil toplum örgütlerinin, kanaat önderlerinin,

ev oturmalarının, siyasi partilerin ve daha birçok kesimin en güncel konusu haline gelmektedir. Rektörlük seçimlerinden yaklaşık bir yıl kadar önce bu tartışma başlar, rektörlük atamasından sonra yönetimdeki değişikliklerle devam eder ve daha sonra özellikle daha dar çerçevede yorumlarla gündemdeki yerini giderek azalarak da olsa sürdürür. Bu arada adaylarla ilgili yanlış-doğru muhtelif bilgi ve belge toplama kampanyaları başlar, ilginç görüşmeler ve bunlarla ilgili mahalle dedikoduları seçim sürecine bir başka heyecan katar. Muhtemelen ileride bu süreçler komik ve ilginç tiyatro ve film konuları olacaktır. Dünyanın hiç bir gelişmiş üniversitesinde yukarıda belirtildiği gibi bir seçim sisteminden söz edilemez. Özellikle ABD’de Türkiye’dekinin tam aksine üniversite yönetimleri üniversiteye en faydalı olabilecek adayları belirledikten sonra en yetkin olanını rektör olması için ikna etmeye çalışır ve doğal olarak hem kişisel hem de kurumsal olarak daha büyük imkânlar sağlar.

Türk akademik hayatının en avantajlı yönlerinden biri, şüphesiz sahip olduğu ve büyük bir potansiyel olan genç nüfustur. İyi uygulama ve örneklerle bu potansiyel harekete geçirilebilir. Mevcut sistemde özellikle profesör unvanına sahip öğretim üyelerinin herhangi bir akademik faaliyette bulunma zorunluluğu yoktur veya çok azdır. Bir başka deyişle resmi zamanının büyük bir kısmını akademik faaliyet dışında harcayan (dedikodu, başkalarını şikâyet etmek için sayfalarca dilekçeler hazırlama, bilgisayar oyunları, çay ve yemek saatlerinde uzun memleket kurtarma sohbetleri vs.) çoğunluğu profesör olan öğretim üyeleri için yapılabilecek bir şey yoktur. Genç araştırmacılar önlerinde yeterince iyi örnekler bulamamaktadırlar, sonuçta onlar da zaman içerisinde değişime uğrayarak daha önce beğenmedikleri hocalarının kopyalarını oluşturmaktadırlar. Burada suçlu olan birinci derecede öğretim üyeleri değildir, sistemdir. Aynı akademik ortamda sistemin emrine giren ve girmemekte direnen ve hatta onu değiştirmek için (elbette makul ölçüler ve kanunlar çerçevesinde) çaba gösteren öğretim üyeleri vardır. Evet, sistem yeterli anlamda bilimi teşvik edici değildir ve belirli ölçülerde de olsa çalışanı da engellemektedir. Ama zihinsel olarak çalışmamanın da olabileceği bir durum ortaya çıkar ve bu durum bilimsel alt yapı için değişim-gelişim ilişkisini negatif yönde etkiler. İdealist, araştırma hevesi olan insanlar olumsuz bir şekilde değişerek gelişemezler. “Değişerek gelişmek, gelişerek değişmek” (Ahmet Hamdi Tanpınar) genç bilim insanları için bir düstur olmalıdır. Gelişmiş üniversite ancak gerçek anlamdaki bilim insanları tarafından kurulabilir. Bu olmaksızın arzulanığımız üniversitelere, sadece güzel binalar ve her türlü teknolojik cihazlara

sahip olarak ulaşamayız. Yahya Kemal ne güzel söylemiştir: *“Aba var, post var, meydanda er yok / Horasan erlerinden haber yok.”* Bir başka büyük avantaj ise özellikle ABD olmak üzere dünyanın çok sayıda farklı ülkesindeki en iyi üniversitelerde yaklaşık olarak 5-10 bin arasında Türk bilim insanı vardır. Bu, büyük bir hazinedir ve önemli bir çoğunluk bilimsel olarak katkıda bulunacakları zamanı beklemektedirler. Sanayide giderek artan sayıda akademik ünvanlı veya doktoralı bilim insanı istihdamı söz konusudur. Bunların dolaylı olarak üniversitelerin gelişmesine katkıda bulunabilecekleri bir gerçektir. Özellikle son yıllarda Çin’in bilimsel ve teknolojik olarak gösterdiği olağanüstü gelişmenin altında ABD ve az da olsa diğer Batı üniversitelerinden Çin’e dönen bilim insanlarının olduğu unutulmamalıdır. Bu durum önlenmesi ABD’nin de önemli bir gündem maddesidir ve bilim insanlarının ABD’yi terk etmemeleri için “green card” verilmesi gibi çareler üzerinde durulmaktadır (bu uygulama başlamıştır). Diğer bir olumlu nokta, üniversitelerimizin giderek artan uluslararası ilişkileridir. Bu, en azından karşılaştırma yoluyla akademik sistemde birtakım düzeltmeler yapılmasına zemin hazırlayabilir. Ayrıca son yıllarda hükümetler bilime ve dolayısıyla üniversitelere her zamankinden daha fazla bütçe ayırmaktadır. Bilim kelimesi ile başlayan bir bakanlık kurulmuştur. Üniversite-sanayi işbirliği ciddi bir şekilde devlet tarafından desteklenmektedir. Bu yıl Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı (TÜSEB), sağlık bilimi ve sağlık biyoteknolojisini yapmak ve desteklemek için kurulmuştur. Son yıllarda özellikle Kalkınma Bakanlığı’nın destekleriyle farklı alanlarda çok sayıda araştırma merkezlerinin kurulması sağlanmıştır. Bu merkezlerin bir kısmı son derece donanımlıdır ve önemli bilimsel çalışmaların yapılabileceği alt yapıya sahiptir. Türkiye, adı bilim olan bir çocuğa gebedir; çocuğun sağlıklı doğması gebelik süresinde anne bakımının eksiksiz yerine getirilmesine bağlıdır. Aksi takdirde çocuk sakat veya ölü doğar.

Gelişmiş bir Türkiye, ancak ve ancak gelişmiş üniversitelerle olur. Aksi mümkün değildir. Bilgi toplumunu oluşturmak, evrensel boyutlarda bilgi üretmek ve bilgiyi ileri teknolojik ürünlere dönüştürmek, sadece gelişmiş üniversitelere sahip olmakla başarılır. Türkiye’nin medeniyetine karşı tarihi sorumlulukları vardır, Türkiye bölgesel barışın oluşturulması ve sürdürülmesi kapsamında önemli bir aktördür, insanlık âlemine söyleyecekleri vardır. Bütün bunlar ancak güçlü bir Türkiye, dolayısıyla ile gelişmiş üniversitelere sahip bir Türkiye ile başarılabilir. Mensubu olduğu kadim medeniyetin bize mirası olan “hikmet” ile akıl ve bilimi birleştirmiş bir Türkiye’ye, insanlığın her zamankinden daha fazla ihtiyacı var!

Gelişmiş bir Türkiye, ancak ve ancak gelişmiş üniversitelerle olur. Aksi mümkün değildir. Türkiye’nin medeniyetine karşı tarihi sorumlulukları vardır, Türkiye bölgesel barışın oluşturulması ve sürdürülmesi kapsamında önemli bir aktördür, insanlık âlemine söyleyecekleri vardır. Bütün bunlar ancak güçlü bir Türkiye, dolayısıyla ile gelişmiş üniversitelere sahip bir Türkiye ile başarılabilir. Türkiye, adı bilim olan bir çocuğa gebedir; çocuğun sağlıklı doğması gebelik süresinde anne bakımının eksiksiz yerine getirilmesine bağlıdır. Aksi takdirde çocuk sakat veya ölü doğabilir!